

Repàs a una dècada clau per a Eivissa i Formentera: els anys 1960

Resum del Curs Eivissenc de Cultura de 2019

per Maurici Cuesta i Labèrnia

Com hem vengut fent darrerament, des de la Comissió Executiva de l'Institut d'Estudis Eivissencs (IEE) volem deixar constància escrita del més destacat del Curs Eivissenc de Cultura que convocarem el 2019 i que duia per títol *Els anys seixanta a Eivissa i Formentera, mig segle després*.

I és que en acabar 2019 es complien 50 anys de la fi de la dècada dels anys 1960, la fi d'un dels períodes que més canvis havien aportat a les illes Pitiüses. La societat actual no es podria entendre sense tenir ben presents els processos engegats en els anys seixanta del segle XX. Molts aspectes canviaren, com el territori, el litoral, la demografia, l'economia, les relacions socials, les relacions amb l'exterior, la visió externa que es tenia d'aquestes illes, el paper de la llengua catalana, etc. Canvis que s'iniciaren en ple franquisme, quan la dictadura iniciava una tímida obertura, empenya per diverses necessitats però que no va ser capaç de controlar aquells processos transformadors, afortunadament. I és que els canvis endegats tenien les seues pròpies dinàmiques i ritmes. En els anys setanta acabarien per consolidar-se, tot i que molts d'ells continuen en una evolució que es pot qualificar de preocupant. Sigui com sigui, les societats eivissenca i formenterera han mudat més en aquests cinquanta anys que en segles anteriors.

El curs es plantejava analitzar aspectes tan diversos com el primer boom turístic, l'arribada de treballadors de la Península Ibèrica, la introducció de noves llengües parla-

Resum

Síntesi de les activitats, quatre conferències i una taula redona, incloses en el programa del Curs Eivissenc de Cultura de 2019, amb el títol *Els anys seixanta a Eivissa i Formentera, mig segle després*, organitzat per l'Institut d'Estudis Eivissencs (IEE).

Paraules clau: Història contemporània, Eivissa, Formentera, turisme, primer boom turístic, transformacions culturals, socials, territorials, curs de cultura.

Summary

Synthesis of the activities, four conferences and a round table, included in the program of the Ibizan Culture Course of 2019, entitled *The sixties in Ibiza and Formentera, half a century later*, organized by the Institut d'Estudis Eivissencs (IEE).

Key words: Modern history, Ibiza, Formentera, tourism, first tourist boom, cultural, social, territorial transformations, culture course.

Josep Maria Solé i Sabaté, en un moment de la seua intervenció, acompanyat de Maurici Cuesta.

des, la construcció d'hotels, apartaments, quioscos; la urbanització de trams litorals i de barriades urbanes, els hippies, els efectes de fenòmens d'abast internacional com ara la Guerra del Vietnam, el pacifisme, el Festival de Woodstock, l'arribada

de l'home a la Lluna; la creació de l'aeroport d'Eivissa, els *palanquers*, els matrimonis mixtos, la febril vida artística, la visió de la població local de les innovacions que arribaven amb els turistes i els nous pobladors, la visió externa que hi havia

A dalt, una imatge general de la sala i un moment de la intervenció de Santiago Colomar, acompanyat de Joana Tur.

d'Eivissa i Formentera, les il·lusions de la joventut local, etc.

Per donar inici al curs es va cercar un historiador especialista en l'època, amb l'encàrrec de donar una visió contextualitzadora dels anys seixanta a nivell mundial, europeu i estatal. I, així, el dijous, 7 de novembre de 2019, vàrem tenir la gran sort de poder assistir a una brillant conferència a càrrec de Josep Maria Solé i Sabaté, catedràtic d'Història Contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), tiulada *Valoració crítica dels mitjans anys seixanta. A Eivissa, Espanya i el món*.

Entre d'altres coses, Solé i Sabaté va destacar que els anys 1960 passaven per una inèdita estabilitat econòmica, encara que desigual, en la qual es dona una gran incorporació de la dona al mercat laboral. També són els anys d'una modernització material, de gran socialització, de la decisió familiar d'assumir les despeses dels estudis universitaris dels fills, d'una presa de consciència de la classe mitjana i d'una Europa fascinada pels Estats Units. En els 1960 es donen uns destacats canvis socials, com la disponibilitat de més

renda per als treballadors en el seu temps d'oci, el paradigma de la recerca de la llibertat, l'alliberament de la dona, entre d'altres novetats. Són els anys de la Guerra Freda, combinant la lluita entre les dues superpotències amb la descolonització, i un entorn on els joves europeus consumeixen mites com Ernesto Che Guevara o Fidel Castro i la proximitat a una guerra nuclear, el 1962, aspecte que durà a una fugida individualista entre bona part de la joventut. És temps de la decepció per les condicions materials de vida a l'URSS, a la vegada que es dona el Concili Vaticà II al món catòlic, una crida a la igualtat racial als Estats Units, del fet que estigui de moda *ser jove*, de l'emigració rural i la urbanització desaforada en el món occidental. El punt clau de la dècada serà el Maig del 68, de poca influència a l'Estat espanyol. En síntesi, són uns anys plens d'esperances, il·lusions i canvis en la tecnologia, l'oci i l'entreteniment que deixen una petjada molt gran en les persones que visqueren aquella dècada.

La segona activitat del curs volia aportar llum sobre l'efervescència

artística i cultural que es va donar a les illes Pitiüses, qüestió que desenvolupà de forma magnífica Rosa Rodríguez Branchat, doctora en Història i professora d'Ensenyament Secundari i Batxillerat, el dijous, 14 de novembre, amb una xerrada anomenada *Art, cultura i franquisme a l'Eivissa dels anys seixanta*. Començà amb una anàlisi d'un franquisme immobilitista criticat des de molts entorns eclesiàstics, que va mirant de fer gestos cosmètics oberturistes cap a mitjan dècada. A nivell local, destacà el paper important que jugaven en l'àmbit social *Ebusus* i Marià Villangómez quant a l'obertura del món cultural eivissenc. Paral·lelament és el moment de l'assentament del cosmopolitisme, convivint dos mons que interactuaren poc. En aquesta esfera cosmopolitista destacà el paper jugat per grups com *Ibiza 69*, el Grup Puget o personalitats com Ivan Spence, Josep Maria Sert, Ces Nooteboom, Jeanette Frame, Clifford Irving, entre d'altres.

La voluntat del règim franquista de celebrar els *25 años de paz* i els *25 años de arte español* el va conduir a donar suport a l'avantguarda artística, amb un cim que seria la Biennial d'Art, a partir del 1964, i que significaria la creació del Museu d'Art Contemporani d'Eivissa.

Són els anys dels hippies, de la qual estada falten estudis seriosos, al seu parer. En un espai ideal per al seu utopisme, el franquisme els criticaria per la problemàtica moral que introduirien, per molt que les autoritats locals del règim criticarien els atacs perpetrats des de mitjans com *ABC*. A Formentera arribaren a congregar 700 persones en un cens de 3.000 habitants. En aquest camp, sobresurten els films *Hallucination Generation* o *More*, banda sonora inclosa. En conclusió, Rodríguez Branchat afirmà que les Pitiüses esdevindrien un lloc únic amb aquest gran cosmopolitisme i intel·lectualitat, cosa que el franquisme no contemplava com una amenaça, i a més sorgirien la marca *Ibiza* i una visió d'una Eivissa atemporal.

La tercera sessió pretenia aportar una visió documentada del més important que succeí a l'illa de Formentera i l'evolució de la seua societat i territori, encàrrec que va dur a terme amb molt d'encert Santiago Colomar Ferrer, doctor en Història i professor d'Ensenyament Secundari i Batxillerat, el dijous, 21 de novembre, sota el títol *Formentera, a cinquanta anys vista*. Una època més clau a Formentera que a Eivissa, fou la primera aportació de Colomar, que aprofità per repassar els canvis ocorreguts en una illa amb moltes mancances: la urbanització de la Savina, la millora en el transport marítim, els avenços en l'explotació salinera i, sobretot, el salt descomunal que significà l'arribada del turisme, que dugué aparellats el fre a l'emigració, la urbanització des Pujols, la proliferació de l'oferta d'allotjament. Altres qüestions destacades foren l'avenç en les telecomunicacions, l'escàs creixement demogràfic, el món social i esportiu. Foren clau per a Formentera personatges arribats en els 1960, com els hippies en general, Isabel Echarri, Ciona Baran, Antoni Tur Costa *Gabrielet*, Mark Tara, Rafel Bataller, Julián Asensio, Bob Dylan, membres de King Crimson, Ray Barrett, James Taylor, Dicky Meadow, Chris Rea, Frank Jackson, Mary Brian, John Tunks, Bob Baldon, Carlos Gil Muñoz, entre d'altres. Finalment, Colomar destacà que el turisme acabà amb el franquisme al menys en el terreny moral, en una Formentera amb una bona dosi de tolerància i compenetració per part de la població local.

La quarta conferència pretenia fer una anàlisi dels múltiples canvis succeïts a l'illa d'Eivissa durant la dècada dels seixanta, qüestió que va anar a càrrec de Maurici Cuesta i Labèrnia, historiador i professor d'Ensenyament Secundari i Batxillerat, el dimarts, 26 de novembre, amb el títol d'*Els anys del primer boom turístic*. Va començar destacant les grans transformacions territorials, demogràfiques, laborals, socials i econòmiques. Feu una anàlisi del canvi demogràfic ocorregut, passant als canvis en infraestructu-

Un moment de l'exposició de Rosa Rodríguez Branchat, acompanyada per Gerard Móra.

res i la modernització ocorreguda. Després passà a comentar l'evolució de l'obertura de la planta d'allotjament, la implantació del turisme de masses, el paper jugat pel Foment del Turisme, la creació de les zones turístiques. Els *beatniks* i molts visitants dels anys 1950 i 1960 també foren objecte de la seua atenció. Va parlar esmentant en les principals obres arquitectòniques i reformes urbanístiques dutes a terme, passant pels espais de socialització més destacats del període, les sales de cinema, els esdeveniments i espais artístics, les sales de festes, notícies d'impacte social i personalitats més destacades. Acabà per proposar línies de recerca i unes conclusions, com la de remarcar la fertilitat, modernització i balearització de la llarga dècada que entén que foren els seixanta a Eivissa i Formentera, acotada entre 1958 i 1973.

Finalment, el curs es volia cloure amb testimonis de persones que van viure plenament aquella dècada per tal de poder constatar els seus records i valoracions entre els participants i amb les quatre conferències que havien precedit la taula redona on es trobaven Antoni Marí Marí *Rota*, Vicent Marí Prats, María Elena Rodríguez Botana i Vicent Tur Juan *Fita*, moderats per un altre coetani del moment, el periodista Josep *Pep* Costa. Amb la denominació de *Visions contemporànies dels anys seixanta*, va concloure el curs el dijous, 28 de novembre.

Antoni Marí Marí *Rota* va destacar el canvi radical que va veure els anys 1960, tant a l'entorn de Sant Vicent de sa Cala com a tota l'illa d'Eivissa, i rememorà els esforços

per poder estudiar Batxillerat per a un família del medi rural, a la vegada de poder fer uns ingressos treballant per als turistes a sa Cala. Vicent Marí Prats va voler enllaçar la dècada analitzada amb les aventures turístiques dels anys trenta en el cas de Sant Antoni de Portmany, repassant els personatges innovadors i els establiments que posaren en marxa. Alhora va repassar els negocis vinculats a la música que obriren portes a la vila portmanya i els canvis territorials ocorreguts allí per l'obertura d'establiments d'allotjament. Vicent Tur Juan *Fita* subratllà el paper del seu pare com a mestre d'obres i com havia de fer per aprovisionar-se de materials de construcció, així com es mostrà afortunat d'haver pogut conèixer una gernació d'arquitectes arribats a l'illa en aquells anys. María Elena Rodríguez Botana rememorà la seua arribada a l'illa, l'any 1959 perquè el seu pare havia estat destinat a treballar amb la companyia aèria Aviaco, des de Compostel·la, Galícia, i els impactes lingüístics i socials que la colpiren. Josep *Pep* Costa recordà l'estiueig de famílies vileres as Viver i com afectà l'arribada del *top less*, a més de fer de moderador de la taula redona.

En conclusió, amb aquest curs l'Institut d'Estudis Eivissencs va poder aportar una anàlisi plural i profunda als (dels) anys seixanta, reivindicant la seua importància en la història recent d'Eivissa i Formentera i el seu lloc en la construcció de la societat actual.

MAURICI CUESTA I LABÈRNIA ■